

سیاست جنایی ایران

در قبال جرایم مواد مخدر

دکتر منصور رحمدل

تهران

۱۳۸۶

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

رحمدل، منصور، ۱۳۴۹.

سیاست جنایی ایران: در قبال جرایم مواد مخدر / منصور رحمدل. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۵.

هفت، ۲۵۵ ص: جدول. — (سمت: ۱۰۶۲، حقوق: ۵۹)

ISBN 978-964-530-123-9

بها: ۲۱۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۲۴۶-۲۵۵.

پشت جلد به انگلیسی: Mansour Rahmdel. Iranian Criminal Policy:

Vis-a-Vis Drug Offences.

۱. جرایم مواد مخدر. ۲. جرم شناسی — ایران. ۳. مواد مخدر. الف. سازمان مطالعه

و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). ب. عنوان.

۳۶۴/۰۹۵۵

HV ۶۰۲۶/۳

م۸۵.۴۲۳۹۹

کتابخانه ملی ایران

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

سیاست جنایی ایران: در قبال جرایم مواد مخدر

دکتر منصور رحمدل (استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۶

تعداد: ۱۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

قیمت: ۲۱۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

آدرس ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبروی پمپ گاز، کدپستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای «سمت» محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنایی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم پردازد و در هر کدام از رشته های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن، باید به تدریج و پس از انتقادهای و یادآوریهای پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند. کتاب حاضر برای دانشجویان رشته حقوق کیفری و جرم شناسی در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان یکی از منابع درس «حقوق کیفری مواد مخدر» به ارزش ۲ واحد تألیف شده است. امید می رود که علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
	بخش اول: نظریه‌های جرم‌شناختی در مورد مواد مخدر و نظریه غالب در ایران
۱۳	فصل اول: مفاهیم
۱۳	مبحث اول: مفهوم و اقسام سیاست جنایی
۱۳	گفتار اول: مفهوم سیاست جنایی
۱۶	گفتار دوم: اقسام سیاست جنایی
۱۸	مبحث دوم: مفهوم ماده مخدر و قاچاق
۱۸	گفتار اول: مفهوم ماده مخدر
۲۵	گفتار دوم: مفهوم قاچاق
۳۳	فصل دوم: نظریه‌های جرم‌شناختی در مورد مواد مخدر
۳۴	مبحث اول: نظریه جرم‌انگاری، مبانی و فلسفه آن
۳۴	گفتار اول: نظریه جرم‌انگاری
۳۹	گفتار دوم: مبانی و فلسفه جرم‌انگاری
۴۳	مبحث دوم: نظریه جرم‌زدایی
۴۳	گفتار اول: مفهوم جرم‌زدایی
۴۵	گفتار دوم: مبانی و فلسفه جرم‌زدایی
۴۷	مبحث سوم: نظریه بینابین (قانونمندسازی)
۴۸	گفتار اول: مفهوم قانونمندسازی و تفاوت آن با جرم‌زدایی و جرم‌انگاری

۵۱	گفتار دوم: مبانی و فلسفه قانونمندی سازی
۵۵	مبحث چهارم: دلایل موافقان و مخالفان جرم زدایی و قانونمندی سازی
۵۵	گفتار اول: دلایل موافقان جرم زدایی و قانونمندی سازی (مخالفان جرم انگاری)
۶۲	گفتار دوم: دلایل مخالفان جرم زدایی و قانونمندی سازی (موافقان جرم انگاری)
۶۴	مبحث پنجم: ارزیابی نظریه های جرم شناختی
۶۷	مبحث ششم: موضع حقوق ایران در قبال نظریه های جرم شناختی
۷۳	فصل سوم: نظریه غالب در ایران و ارزیابی آن
۷۳	مبحث اول: نظریه غالب و فرایند شکل گیری آن
۹۸	مبحث دوم: ارزیابی نظریه غالب (موانع کارایی)
۱۰۰	گفتار اول: موانع ساختاری
۱۱۲	گفتار دوم: موانع غیر ساختاری
	بخش دوم: ویژگیهای سیاست جنایی در زمینه قاچاق مواد مخدر
۱۴۳	فصل اول: جرم انگاری
۱۴۳	مبحث اول: عناوین مجرمانه
۱۴۳	گفتار اول: تولید و ساخت
۱۴۴	گفتار دوم: حمل، وارد کردن، صادر کردن و ترانزیت مواد مخدر
۱۴۶	گفتار سوم: عرضه
۱۴۶	مبحث دوم: مرتکبان
۱۴۸	گفتار اول: حاملان
۱۵۱	گفتار دوم: خرده فروشان
۱۵۴	گفتار سوم: ترانزیت کنندگان
۱۶۱	فصل دوم: پاسخها و عوامل مؤثر در نحوه اعمال آنها
۱۶۱	مبحث اول: پاسخها
۱۶۱	گفتار اول: پاسخهای سرکوبگر
۱۹۵	گفتار دوم: پاسخهای پیشگیرانه
۲۰۳	مبحث دوم: عوامل مؤثر در نحوه اعمال پاسخهای سرکوبگر کیفری

۲۰۴	گفتار اول: فردی کردن مجازات
۲۰۵	گفتار دوم: عوامل مؤثر در تشدید مجازات
۲۰۷	گفتار سوم: عوامل تعدیل کننده مجازات
۲۱۰	فصل سوم: آیین دادرسی کیفری جرایم قاچاق مواد مخدر
۲۱۱	مبحث اول: صلاحیت مراجع قضایی اختصاصی
۲۱۱	گفتار اول: دوران قبل از انقلاب
۲۱۳	گفتار دوم: دوران پس از انقلاب
۲۱۵	گفتار سوم: فلسفه واگذاری صلاحیت به دادگاه اختصاصی
۲۱۶	گفتار چهارم: جرایم مواد مخدر و اطفال
۲۱۸	گفتار پنجم: دادرسی و جرایم مواد مخدر
۲۲۱	گفتار ششم: دادگاههای کیفری استان و جرایم مواد مخدر
۲۲۸	مبحث دوم: قرارهای تأمین
۲۳۲	مبحث سوم: مرور زمان
۲۳۳	مبحث چهارم: ادله
۲۳۴	مبحث پنجم: فقدان تجدید نظر در جرایم مواد مخدر
۲۳۴	گفتار اول: احکام اعدام
۲۳۶	گفتار دوم: احکام غیر اعدام
۲۴۰	مبحث ششم: محل و نحوه اجرای مجازاتها
۲۴۱	مبحث هفتم: تعاون بین المللی
۲۴۶	منابع و مآخذ

پیشگفتار

امروزه برخورد صرفاً کیفری با پدیده‌های مجرمانه امری مذموم و نادرست تلقی می‌شود، از این رو، حقوق کیفری جای خود را به سیاست جنایی واگذار کرده است. البته، این امر به معنی کنار نهادن حقوق کیفری در برخورد با پدیده‌های مجرمانه نیست. زیرا، حقوق کیفری همچنان جزئی از سیاست جنایی و به عبارت درست‌تر جزء اصلی آن است.

نکته مهمی که باید در باب سیاست جنایی به آن توجه داشت آن است که همانند جرم‌انگاری، که با توجه به اوضاع و خصوصیات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی هر جامعه‌ای کیفیت و کمیت آن متفاوت است نوع سیاست جنایی مورد اجرا در کشورهای مختلف نیز متفاوت است. در این میان در برخی موارد علاوه بر جنبه‌های مختلف مذکور که در نوع سیاست جنایی متخذه مؤثرند می‌توان از تأثیرگذاری جغرافیا بر سیاست جنایی نیز صحبت نمود و در مورد ایران این خصوصیت در بعد مقابله با مواد مخدر از اهمیت بسزایی برخوردار است.

نکته دوم آن است که مهم نیست از واگذاری نقش انحصاری حقوق کیفری به سیاست جنایی صحبت نمود بلکه مهم‌تر آن است که ببینیم سیاست جنایی متخذه از طرف قانون‌گذار یک کشور در مقابله با پدیده مجرمانه مورد نظر یک سیاست جنایی صحیح تلقی می‌شود یا نه؟ به عبارت دیگر نوع سیاست جنایی متخذه و نوع رویکرد موجود در سیاست جنایی از اهمیت زیادی برخوردار است. چه بسا ممکن است قانون‌گذار، سیاست جنایی نادرستی را در پیش گیرد که اهداف مورد نظر از مقابله با پدیده مجرمانه مورد نظر نه تنها حاصل نشود بلکه وضعیت را بدتر هم بنماید. در این نوشتار سیاست جنایی ایران در قبال جرایم مواد مخدر بررسی و تلاش

شده است ابعاد مختلف آن - به خصوص بعد تقنینی آن - با دقت بیشتری شکافته شود.

بحث پیرامون سیاست جنایی در سالهای اخیر در قبال پدیده‌های مجرمانه مختلف و به خصوص در قبال جرایم مواد مخدر در ایران را باید مرهون تلاشهای سه استاد بزرگ حقوق کیفری ایران، آقایان دکتر محمد آشوری، دکتر علی آزمایش و دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، دانست که به مناسبت‌های مختلف با انتقاد از قانون‌گذار در استفاده بی‌حد و حصر از حقوق کیفری ذهن دانشجویان را برای تجزیه و تحلیل مباحث کیفری از بعد سیاست جنایی آماده ساخته‌اند و بی‌تردید بدون این آماده‌سازی ذهنی این سه استاد بزرگ امکان طرح بحث سیاست جنایی ایران در قبال جرایم مواد مخدر با این کیفیت میسر نمی‌شد. از این‌رو لازم است مراتب سپاس خود را از آنان اعلام دارم.

جای بسی بی‌انصافی خواهد بود که از استاد بزرگ حقوق کیفری آلمان، خانم دکتر سیلویا تلنباخ، که با نهایت صداقت و صمیمیت زمینه را برای استفاده دانشجویان ایرانی از فرصت مطالعاتی در مؤسسه ماکس پلانک در شهر فرایبورگ فراهم می‌نمایند و همین امر در گستره ذهنی دانشجویان ایرانی و از جمله اینجانب در تجزیه و تحلیل مطالب از بعد سیاست جنایی تأثیر بسزایی داشته است، تشکر نشود.

مقدمه

«برخی از موضوعات به رغم آنکه به کرات مورد بحث و مطالعه قرار گرفته‌اند، همواره نو بوده و راه مطالعات جدید درباره آنها باز است؛ بحث مواد مخدر از جمله این موضوعات محسوب می‌شود»^۱، زیرا در بین موادی که برای بشر هم سودمند و هم اعتیادآور و زیان‌بخش‌اند، مواد مخدر اهمیت ویژه‌ای دارد و جوامع را - چه ملی و چه بین‌المللی - متوجه خود ساخته است.^۲

از تاریخ دقیق کشف و مصرف مواد مخدر اطلاع دقیقی در دست نیست، ولی مسلم است که بشر از مدتها پیش به قدرت تسکین‌دهنده مواد افیونی پی برده و از آنها برای تسکین درد خود استفاده می‌کرده است. به اعتقاد برخی از محققان، «تریاک یکی از شناخته‌شده‌ترین داروها برای نوع بشر بوده است. سومریها - که در عراق امروزی زندگی می‌کرده‌اند - پنج هزار سال قبل از میلاد مسیح، کاشت و برداشت تریاک را توصیف کرده‌اند و در بین سنگ‌نبشته‌های به دست آمده از مردمی که چهار هزار سال قبل در سویس زندگی می‌کرده‌اند، به دانه‌ها و کپسولهایی از تریاک اشاره شده است. کارشناسانی که کپسولها و دانه‌های مزبور را بررسی کرده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که به احتمال زیاد دانه‌های مزبور، به منظور به دست آوردن عصاره مخدر آنها کاشته شده‌اند. در قرن پنجم قبل از میلاد، ملوس^۳ (از اهالی دیاگورا)^۴ درباره عدم مصرف تریاک بسیار توصیه می‌کرد؛ ولی یکصد

۱. پرادل، ژان (۱۳۷۹)، ص ۱۷۳.

۲. عاملی، باقر (۱۳۵۶)، ص ۱۱۵-۸۰.

3. Melos

4. Diagora

سال بعد هیپوکریتس^۱ [بقراط] توصیه می کرد که عصاره تریاک مصرف شود.^۲ شاید یکی از منابع اولیه که در آن به تریاک اشاره شده، کتاب اودیسه هومر باشد، آنجا که پادشاه مصر به هلن اهل تروا^۳ هدیه ای از داروها به نام نپنثه^۴ می دهد.^۵ برخی دیگر از صاحب نظران معتقدند:

«تریاک شش هزار سال قبل در آسیای صغیر شناخته شده بود، سپس دانش تریاک به اروپا و در قرن هشتم میلادی به هند و چین رفت.

تریاک در چین برای مدت بیش از هزار سال پس از وارد کردن آن به چین به دست اعراب، منحصرأ برای اهداف پزشکی، مثل درمان مالاریا و اسهال خونی استفاده می شد. با این حال در قرن هفدهم میلادی - که کشیدن تنباکو با هدف مخلوط کردن با تریاک به خاور دور معرفی شد - نقطه عطفی در آن پیدا شد. این ترکیب (تنباکو و تریاک) برای مقابله با بیماریهای گرمسیری مختلف استفاده می شد، ولی اثر شادی بخشی که با افزودن تریاک به تنباکو ایجاد می شد به زودی در نتیجه استعمال تریاک توسط چینیها آشکار شد.

در سال ۱۷۲۹ مصرف تریاک در چین به قدری گسترش پیدا کرد که پادشاه آن کشور فرمان ممنوعیت آن را صادر کرد، ولی این دستور اصلاً مؤثر نبود؛ زیرا شرکت هند شرقی که تحت نظارت بازرگانان بریتانیایی اداره می شد، نظارت انحصاری تریاک را در سال ۱۷۸۱ از هلند گرفته بود و از اینرو آنان قاچاق آن را به چین تشدید کردند. در سال ۱۸۰۰ دومین فرمان شاهی مبنی بر ممنوعیت کشت و واردات تریاک به چین صادر شد، اما این فرمان به وسیله شرکت هند شرقی نادیده گرفته شد و قاچاق تریاک به چین ادامه یافت، به دلیل اینکه قاچاق مواد مخدر سود سرشاری برای آنان دربر داشت و قاچاقچیان هم به مأموران چینی رشوه می دادند تا قاچاق آنان را نادیده بگیرند؛ از اینرو، دولت چین ارتباط مأموران خود را با

1. Hipocrates

2. O'Callaghan, Sean (1970), p. 19.

3. Hellen of Troy

4. Nepenthe

5. Gossop, Michael (2000), p. 7.

بازرگانان خارجی ممنوع کرد و جریمه‌های بسیار سنگینی را برای چینیانی که زبان چینی را به خارجیان یاد می‌دادند وضع کرد؛ ولی هیچ‌کدام از این تدابیر ثمره‌ای در نداشت و تجارت تریاک روزه‌روز رونق می‌گرفت، لذا دولت چین تصمیم گرفت تدابیر شدیدتری اتخاذ کند. برای این منظور شخصی به نام «لین تسه هسی» را - به عنوان مأمور مخصوص - برای از میان بردن قاچاق تعیین کرد و او نیز به اقدامات سریع و جدی‌ای دست زد. از جمله اینکه برای رسیدگی به امر قاچاق تریاک، به بندر کانتون در جنوب چین رفت و دستور بازرسی کشتیهای هندی را برای کشف قاچاق صادر کرد. این امر باعث شد که بین قاچاقچیان و مأموران چینی در گیریه‌ای مسلحانه صورت بگیرد. لین تسه هسی از بازرگانان خواست که تریاکهای کشف شده را به وی تحویل دهند، ولی چون آنان از این دستور سر باز زدند، آنان را در محلی حبس کرد و اجازه خروج نداد و حتی مانع رسیدن غذا به آنان شد. سرانجام در سال ۱۸۳۹ دولت چین ۲۰ هزار جعبه تریاک را مصادره کرد، که این کار به جنگ تریاک بین انگلستان و چین منجر شد.

بعد از پیروزی بریتانیا در اولین جنگ (۱۸۳۹-۱۸۴۲) دولت چین، هنگ کنگ را که بریتانیا در سال ۱۸۴۱ اشغال کرده بود، به او واگذار کرد و همچنین مبالغ هنگفتی به عنوان خسارت تریاکهای از بین رفته و هزینه جنگی به آن کشور پرداخت.

بریتانیا به افزایش تجارت تریاک ادامه داد و در نتیجه دومین جنگ تریاک (۱۸۵۶-۱۸۶۰) روی داد. از این‌رو دولت چین مجبور به قانونمند کردن تجارت تریاک شد و پیروزی دوم بریتانیا نیز به واگذاری کولون^۱ و دیگر بنادر مورد توافق به بریتانیا منجر شد. به خاطر هزینه بالای تریاک وارد شده، دولت چین شروع به تولید تریاک کرد و در سال ۱۹۰۰ شش برابر میزان وارد شده از هند، تریاک تولید کرد. علاوه بر تریاک، کشورهای انگلستان، فرانسه، آلمان و سوئیس، مقدار زیادی هروئین و مرفین به چین فرستادند. در سال ۱۹۰۶ تریاک به قدری کشور چین را

سیاست کیفری تنها بخشی از سیاست جنایی به شمار می‌رود.

به طور کلی، سیاست دولتها را از نظر نظارت و محدودیت مواد مخدر می‌توان از دو دیدگاه بررسی کرد، که هر کدام بیانگر یک شیوه و الگوی نظارت هستند؛ یک شیوه مبتنی بر حقوق کیفری است که در آن دولت سعی می‌کند با استفاده از اهرمهایی که حقوق کیفری در این زمینه در اختیار آن قرار می‌دهد به نظارت بر مواد مخدر و مبارزه با آن بپردازد، از این رو افکار حاکم بر این نحوه نظارت، افکار حقوق جزایی است. نوع دوم شیوه اداری (غیر کیفری) نظارت بر مواد مخدر است که در داخل این شیوه می‌توان از بهداشت عمومی و دیدگاههای پزشکی صحبت کرد.^۱

از تفاوت بین نحوه نگرش این دو شیوه به این قضیه، دو نکته قابل توجه است؛ اول آنکه ماهیت پاسخها به رفتار مورد نظر، بر حسب اینکه شیوه کیفری باشد یا غیر کیفری، فرق می‌کند؛ با این توضیح که در شیوه کیفری، اولاً پاسخها جنبه سرکوبگرانه دارند و ثانیاً ممکن است الزاماً بازدارنده نباشند، بلکه حالت انتقامی هم داشته باشند. در حالی که در شیوه اداری، پاسخها اصلاحی و بازدارنده است. نکته دوم اینکه با توجه به نوع نگرش حاکم بر این دو شیوه مورد بحث که یکی از آنها (شیوه اداری) بر بهداشت عمومی و جنبه‌های پزشکی تأکید می‌کند، می‌توان گفت که شیوه دوم پاسخهایش به طور مستقیم به بحث ما - که ناظر بر مبارزه با قاچاق مواد مخدر است و نه مبارزه با مصرف و سوء مصرف - ارتباطی ندارد، ولی هر دو شیوه از نظر مبارزه با مصرف یا سوء مصرف اشتراک موضوعی دارند.

مشکل مواد مخدر با نوساناتی که بیشتر سیر صعودی داشته است، امروزه نیز در جامعه جهانی و از جمله ایران خود را نشان می‌دهد. در ایران طبق آمار رسمی یک میلیون و دویست هزار نفر معتاد و هشتصد هزار نفر مصرف‌کننده تفتنی^۲ و طبق

۱. Derks, Jack (1999), pp. 7-28.

۲. سالنامه آماری ۱۳۷۹، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، ص ۲.

آمار غیر رسمی تقریباً ۶ میلیون نفر معتاد و مصرف‌کننده تفریحی وجود دارد،^۱ که بیشترین ماده مخدر مصرفی آنان هروئین، مرفین، تریاک و حشیش است. با توجه به اعلام دولت مبنی بر ریشه‌کنی کشت خشخاش در ایران، مواد مخدر مورد مصرف معمولاً از کشورهای همسایه - که تولیدکنندگان عمده مواد مخدر در جهان هستند - وارد می‌شود؛ ولی مشکل فقط به این مسئله ختم نمی‌شود، بلکه علاوه بر وارد کردن مواد مخدر مورد مصرف به کشور، با توجه به مسیر مناسب ایران برای ترانزیت مواد مخدر به کشورهای اروپایی، ایران یک کشور ترانزیت نیز هست. پس می‌توان گفت مشکل فعلی ایران در رابطه با مواد مخدر این است که هم به عنوان یک کشور مصرف‌کننده و هم به عنوان یک کشور ترانزیت با معضل مواد مخدر دست و پنجه نرم می‌کند.

بررسی میزان نقش حقوق کیفری در ایجاد و تحول سیاستهای مربوط به مواد مخدر و نیز سنجش سیاست جنایی در گذشته و اتخاذ یک سیاست جنایی کارآمد ناظر به آینده، نیازمند یک بررسی تاریخی است؛ زیرا در موضوع مورد بحث ما برای روشن شدن سیاست برخورد و مقابله با مواد مخدر در یک کشور یا یک جامعه معین، باید به ریشه‌های تاریخی و نیز تحولات تاریخی سیستم کنترل فعلی توجه کرد.

مسلم است که جنبه‌های تاریخی و فهم تغییرات صورت گرفته در طول زمان از نظر سیاستهای اتخاذ شده، نقش مهمی در تحلیل سیاست جنایی دارد.

در این کتاب، تمامی مشکلاتی که بیان شد از دیدگاه سیاست جنایی به تفصیل بحث و بررسی شده است و تلاش شده تا با دید انتقادی مسائل و مشکلات سیاست جنایی ایران در قبال قاچاق مواد مخدر ارزیابی علمی شود.